

Konflikthantering i Latinamerika

Omslagsfoto:

Övre raden från vänster:

El Salvadors fredsavtal undertecknades januari 1992 i slottet Chapultepec i Mexiko City. Ett handslag mellan landets president och FMLNs gerillaledare befäster att striderna är över.

Foto: AFP/PRESSENS BILD

Gatustrider i Colombias näst största stad Medellin. Gerillamedlemmar, soldater och en polisman har fått sätta livet till. Allt inför ögonen på stadens civilbefolkning.

Foto: JAVIER GALEANO, PRESSENS BILD

Nedre raden från vänster:

Väljare i Nicaragua köar för att lägga sina röster i valet 2001.

Foto: JAVIER GALEANO/PRESSENS BILD

En av Guatemalas flyktingfamiljer, som levt två år i exil i södra Mexiko, är på väg hem efter inbördeskrigets slut.

Foto: AFP/PRESSENS BILD

• Utgiven av Sida/RELA • Texter: Göran Holmqvist, Torgny Svenungsson, Pernilla Trägårdh, Karin Rohlin, Emma Nilenfors • Produktion: Press Art AB & Context • Tryck: Edita, 2003 • SIDA 3068sv • ISBN 91-586-2107-5

Konflikthantering i Latinamerika

Erfarenheter från svenskt utvecklingssamarbete

Att vara partner till en process 3

Externa aktörer kan spela en viktig roll 4

Centralamerika 6

El Salvador 7

Guatemala 10

Nicaragua 12

Colombia 14

Framtida utmaningar 16

Att vara partner till en process

LATINAMERIKA ÄR en konfliktvärld region. Blodiga inbördeskrig och interna väpnade konflikter har rasat i bland annat Nicaragua, El Salvador, Guatemala och Peru. Dagens Colombia lever sedan länge under trycket av en mycket svår intern väpnad konflikt. Bakom konflikterna finns en lång historia där sociala, ekonomiska och etniska motsättningar lösts med våld och förtryck.

Latinamerika är utan jämförelse den mest ojämlika av världens kontinenter. Detta, tillsammans med det historiska arv som förtrycket av urbefolkningarna lämnat efter sig, fortsätter att prägla samhällsklimatet i många av länderna.

Det finns också flera positiva exempel på fredlig konflikthantering, bland annat i El Salvador och Guatemala. Genom ett strategiskt och nära samarbete har svensk diplomati och svenskt utvecklings-samarbete bidragit till dessa fred-sprocesser.

Sverige har arbetat för att främja dialog, skapa mötesplatser, skydda utsatta grupper, stödja tillkomsten av breda överenskommelser och ge stärkta garantier för deras genomförande. Samarbetet med

enskilda organisationer, kyrkor, näringslivet med flera aktörer, har varit en viktig ingrediens.

Erfarenheterna från Centralamerika visar att svenskt utvecklings-samarbete kan spela en viktig roll även i komplicerade fall. Förutsättningen är att konflikten och dess orsaker placeras i centrum, med insikt om att utvecklingen är unik i varje land och under varje period. Snarare än att fördjupa samarbetet med någon enskild aktör har det handlat om att vara partner till en process till förmån för fred, demokrati och utveckling.

Denna skrift presenterar Sveriges insatser i Centralamerika, liksom vad som idag görs för att främja en framtida fredsprocess i Colombia. Syftet är att lyfta fram lärdomar om hur Sverige som aktör kunnat bidra till fred och demokratisk utveckling.

*Göran Holmqvist,
chef för Sidas avdelning
för Latinamerika*

Externa aktörer kan spela en viktig roll

		GERILLA	
		KRIGA	FÖRHANDLA
REGERING	KRIGA	--	++ --
	FÖRHANDLA	-- ++	+ +

FÅNGARNAS DILEMMA

I matrisen står bägge parter, i detta fall regering och gerilla, inför valet mellan å ena sidan fortsatt väpnad konflikt och å andra sidan att söka en förhandlingslösning som med nödvändighet innebär vissa eftergifter.

Utfallet för parterna av respektive handlingsalternativ, beroende på den andra partens val, illustreras av minus- och plustecknen.

I utgångsläget befinner sig parterna i krig. Båda parterna skulle i och för sig föredra en fredlig lösning, men allra helst skulle parterna vilja vinna kriget utan förhandlingsaftergifter.

Vad fångarnas dilemma illustrerar är att i en situation där det råder ömsesidig misstro – där parterna inte förmår utställa bindande löften till varandra – så omöjliggörs en förhandlingslösning trots att båda egentligen skulle tjäna på det.

En extern aktör som förmår att läsa av situationen rätt kan med strategiskt agerande bidra till att dilemmat får en lösning.

DE LATINAMERIKANSKA konflikter som diskuteras här kan lätt härledas till bakomliggande sociala och ekonomiska faktorer. Samtidigt har dessa konflikter komplicerats och förstärkts av externa faktorer, såsom stormakternas kalla krig i Centralamerika och drogproblematiken i Colombia. Bistånd eller externa aktörer kan inte på egen hand lösa nationella konflikter. Däremot kan internationellt engagemang påverka förutsättningarna för fredlig konflikthantering.

En fredsprocess rymmer ofta dilemman som kan liknas vid den klassiska spelteorin "Fångarnas dilemma". Även om det finns en fredlig lösning som båda parter skulle ha skäl att föredra, kan vägen dit förhindras av parternas oförmåga att lita på varandra.

Matrisen intill är en grovt förenklad bild av något som i verkligheten är komplicerat. Det finns inte bara två parter i en konflikt, utan oftast flera och inte alltid så väldefinierade. En fredsprocess kan

inte heller åstadkommas med en enda förhandling, utan rör sig ofta längs flera olika spår samtidigt. Men i grunden illustrerar teorin en av fredsprocessernas största utmaningar, hur den grundläggande misstro som byggts upp mellan parter som bekämpat varandra med våld kan övervinnas.

En extern aktör som läser situationen rätt kan påverka förutsättningarna för att parterna skall finna en väg ut ur detta dilemma. Under givna betingelser, som inte alltid är uppfyllda, kan det internationella samfundet spela en sådan roll. Parternas vision av en förhandlingslösning kan stärkas.

Mötesplatser och dialogtillfällen kan skapas och en mäklarroll erbjudas. Parternas tillit och säkerhet kan stärkas med oberoende verifiering av ingångna avtal. Genom att backa upp överenskommelser och dämpa övergångskostnader kan utfallet för parterna påverkas så att en förhandlingslösning framstår som mer attraktiv. ●

Svenska utgångspunkter

HÄR SAMMANFATTAS vad som varit ett svenskt förhållningssätt i Centralamerika och som fortsätter att vara det i Colombia. Utgångspunkten är ett uttalat erkännande av konfliktens olika faser.

1. Stärka visionen av en förhandlingslösning, vidga aktörskretsen

Parterna i en konflikt behöver en vision av att en förhandlingslösning är möjlig. För aktörer som varit fångade i en militär logik, där seger är det enda alternativet, är detta ett svårt steg att ta. Diplomati och utvecklingssamarbete kan bidra till att exponera parterna för idéer om hur en förhandlingslösning kan göras möjlig.

Att bredda aktörskretsen som bryr sig om och ger konstruktiva bidrag till fredsprocessen är också ett sätt att bidra till detta. Inom utvecklingssamarbetet kan detta åstadkommas genom att stödja konstruktiva bidrag från enskilda organisationer, kyrkan, näringslivet, kvinnoorganisationer med flera i de konflikttrabbade länderna.

2. Skapa tillfällen till dialog

Dialog är en förutsättning för en förhandlingslösning. Att skapa mötesplatser för parterna i en konflikt är en uppenbar uppgift för diplomatin, som också kan understödjas av biståndsinsatser.

Aktörskretsen i en konflikt är

EN FREDSPROCESS I TRE FASER

Erfarenheterna från det svenska utvecklingssamarbetet i Centralamerika och från dagens Colombia kan relatera till olika faser i en fredsprocess. Indelningen nedan visar en utveckling från öppet krig till en förhandlingslösning och fredsavtal. Inom de olika faserna ges exempel på mål och insatsområden för utvecklingssamarbetet. Det bör dock noteras att faserna går in i varandra och på intet sätt är statiska.

FAS 1: KONFLIKTHANTERING VID PÅGÅENDE KONFLIKT

Mål: vision om förhandlingslösning, upprätta fredsagenda, definiera förhandlingsformat, vidga aktörskretsen, öka respekten för mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt, skydda internflyktingar.

Insatser: incitament till förhandlingar, dialogskapande, mötesplatser, stöd till civila samhället och folkligt deltagande, utarbetande av mekanismer till fredsagendan, stöd till mänskliga rättigheter och internflyktingar.

FAS 2: KONFLIKTHANTERING VID PÅBÖRJADE FÖRHANDLINGAR

Mål: roll som underlättande extern aktör, delavtal om mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt, verifiering av framsteg, förslag till politiska instrument, stärka parternas säkerhet.

Insatser: incitament till förhandlingar, dialogskapande, mötesplatser, stöd till FN som medlare, expertis på mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt, rekrytering av observatörer, stöd till civila samhällets organisationer och andra aktörer, villkora stöd till fredsavtal, stöd till mänskliga rättigheter och internflyktingar.

FAS 3: FREDSBYGGANDE NÄR FREDSAVTAL UNDERTECKNATS

Mål: genomförande av fredsavtalet, oberoende internationell verifiering, försoningsarbete.

Insatser: stöd till genomförande av avtal, avväpning, demobilisering och återintegrering av soldater, sanningskommission, stöd till civila samhällets organisationer och andra aktörer, insatser för god samhällsstyrning, reformer av polis och militär.

komplex och det krävs ofta att mötesplatser skapas på många nivåer och i olika sammanhang. Regelrätta förhandlingar kräver ett adekvat förhandlingsformat där extern medverkan i form av medling kan vara en nyckelfaktor, exempelvis i form av FN och grupper av vänländer.

3. Bidra till säkerhet, ge stadga åt överenskommelser, stärka respekten för mänskliga rättigheter

För att skapa stadga åt överenskommelserna mellan parterna krävs att verifieringen görs av någon som förenar opartiskhet med legitimitet och förmåga att sätta kraft bakom orden.

Den givna aktören för detta har varit FN. Att stärka FN-systemets roll i fredsprocesserna har också varit en strategi för det svenska utvecklingssamarbetet.

Fredsavtalen i Centralamerika har nåtts via flera delavtal, en process som steg för steg lett fram till det slutliga förhandlingsresultatet. En erfarenhet som vunnits är att förhandlingsklimatet förbättras om det på ett tidigt stadium etableras överenskommelser som stärker parternas säkerhet; överenskommelser om respekt för mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt kan fylla en sådan funktion.

4. Backa upp överenskommelser, stödja en bred fredsagenda

En förhandlingslösning kan underlättas genom att det internationella samfundet bidrar till att minska övergångskostnaderna för parterna. Utvecklingsprojekt som bidrar till att integrera avväpnade soldater i samhället fyller en sådan funktion. Genom att villkora sitt stöd kan givarsamfundet stärka incitamenten att nå en överenskommelse.

Fredsavtalen i El Salvador och Guatemala berör många frågor som hör till konfliktens grundorsaker. Avtalen fungerar därför som en långsiktig plattform för utvecklingssamarbetet, där förutsättningar skapas för att angripa ländernas strukturella utvecklingshinder.

5. Söka samverkan mellan diplomati, utvecklingssamarbete och det svenska civila samhället

Svenska diplomater, tjänstemän inom utvecklingssamarbetet, företrädare för svenska enskilda organisationer och för svenskt näringsliv; alla har kontaktytor som bör tas till vara i en fredsprocess. Att det i Sverige har etablerats en bred samsyn kring frågor som demokrati och mänskliga rättigheter utgör en nationell tillgång som vi kan tillvarata när vi verkar för fred i andra delar av världen. ●

Centralamerika

– ett exempel på regional konflikthantering

DE VÄPNADE KONFLIKTER som plågade Centralamerika under 1980-talet lämnade inget land opåverkat. Guatemala, El Salvador och Nicaragua var direkt inbegripna i inbördeskrig. Belize, Costa Rica, Mexiko och i viss mån även Panama tog emot flyktingar från de krigsdrabbade länderna. Honduras bar den dubbla bördan av både stora flyktingströmmar och den nicaraguanska kontrasgerillans närvaro.

Relationerna länderna emellan var komplicerade. Nicaragua var isolerat och den regionala integrationsprocess som inletts under 1960-talet stannade av helt. Det blev uppenbart att samarbete mellan länderna krävdes för att lösa upp knutarna. För att komma vidare behövde man dock stöd utifrån.

Contadorgruppen – en grupp vänländer bestående av Colombia, Mexiko, Panama och Venezuela – tog 1983 initiativ till en serie förhandlingar för att söka en lösning på konflikterna i Centralamerika. Initiativet ledde fram till Esquipulasavtalen, där det andra och kanske viktigaste avtalet skrevs under 1987.

Gemensamt åtagande

Avtalen innebar ett gemensamt åtagande bland de centralamerikanska länderna att arbeta för försoning, att lösa väpnade konflikter med förhandlingar samt att stärka det politiska och ekonomiska samarbetet.

Flera latinamerikanska och europeiska länder slöt upp och gav sitt stöd till processen, medan USA intog en kritisk hållning. USA hade vid denna tid ett omfattande stöd till kontrasgerillan i Nicaragua och regeringstrupperna i El Salvador och Guatemala. Sverige spelade en framträdande

roll, och det stöd som givits till Contadorprocessen följdes upp med omfattande biståndsinsatser.

UNHCRs roll viktig

FNs utvecklingsprogram UNDP tog initiativ till ett omfattande program för återuppbyggnad och utveckling i Centralamerika, kallat PEC (*Plan Económico para Centroamérica*).

Ansträngningarna för att lösa flyktingproblematiken, som leddes av FNs flyktingkommissariat UNHCR, kom att få särskild betydelse för relationerna mellan länderna. Processen drevs inom ramen för en internationell dialog, Cirefca (*Conferencia Internacional sobre Refugiados Centroamericanos*), vars resultat även påverkade förutsättningarna för de nationella fredsprocesser som började se dagens ljus i El Salvador och Guatemala.

Cirefca var ett konkret uttryck för strävan att bredda deltagandet i fredsprocessen. Genom de möten och fora som skapades fördes aktörer som tidigare inte kunnat vistas i samma rum samman för att söka lösningar på flyktingproblemet. Internflyktingfrågan sattes på dagordningen och flyktingarna själva fick för första gången möjlighet att delta. PEC, men kanske framförallt Cirefca, lade grunden till den centrala roll som FN kom att få i fredsprocesserna i El Salvador och Guatemala.

Betydelsefullt var också initiativet till samarbete mellan ländernas hälsoministerier och insatser för utveckling av primärhälsovården som drevs av PAHO (*Pan-American Health Organization*). Sverige stödde även regionala initiativ för miljöfrågor, katastrofförebyggande verksamhet samt insatser som rörde vatten- och sanitetsfrågor. ●

El Salvador

– fredsavtal banar väg för reformer

TILL FÖLJD AV OMFATTANDE valfusk och allt större frustration över uteblivna reformer växte det under 1970-talet fram ett folkligt motstånd mot de styrandes politik. Ökad militär repression gjorde att tanken om väpnad kamp mot rådande förhållanden växte sig stark.

Inbördeskriget bröt ut på allvar 1981 och kom att vara i tolv år. Det blev en period präglad av våld och övergrepp där närmare 80 000 människor, mestadels civila, förlorade livet. Båda sidor kom att bygga upp betydande militär styrka. Regeringstrupperna mottog massivt militärt bistånd från USA, medan FMLN-gerillan (*Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional*) hämtade sitt stöd från Nicaragua och Kuba.

Det kalla krigets slut och bilden av att inget militärt avgörande fanns i sikte gav båda parter incitament att söka fredliga lösningar. Förhandlingar inleddes redan 1984 mellan den dåvarande kristdemokratiska regeringen och FMLN. Det var dock först 1990, under den nytilträdde Arenaregeringen och strax efter den för regeringstrupperna omskakande novemberoffensiven från FMLNs sida, som förhandlingarna gick in i ett mer intensivt skede.

Avtal för säkerhet

En rad initiativ pågick eller inleddes vid denna tid, vilka bland annat bidrog till att skapa en bild av att en förhandlingslösning var möjlig, samtidigt som allt fler aktörer drogs in i processen. Det delavtal som träffades i juni 1990 om skydd av mänskliga rättigheter och FNs verifiering var avgörande för att skapa säkerhet åt parterna. Den

nationella dialogen som leddes av katolska kyrkan och det faktum att flyktingar redan hade börjat återvända i stor skala i skydd av Esquipulas- och Cifecaprocesserna satte samtidigt press på parterna. Aktiv svensk diplomati spelade här en betydelsefull roll – såväl inför och under fredsförhandlingarna.

Med starkt engagemang och påtryckningar från FNs avgående generalsekreterare Javier Pérez de Cuellar kunde parterna enas och i januari 1992 skrevs det slutgiltiga fredsavtalet under.

Undertecknandet markerade slutet på en intensiv förhandlingsprocess där det internationella samfundet, inte minst genom FN, spelade en avgörande roll. Sverige deltog tillsammans med en grupp av vänländer (Colombia, Mexiko, Spanien och Venezuela) för att aktivt stödja FN i dess arbete och skapa tillfällen till dialog mellan parterna.

En delad befolkning

Trots att fredsavtalet potentiellt har långtgående konsekvenser för hela det salvadoranska samhället, är det en uppgörelse som har framförhandlats mellan två makteliter. Båda har visserligen omfattande politiskt stöd, men ingen har en majoritet av befolkningen bakom sig. Detta faktum, parat med den misstro som genomsyrar det salvadoranska samhället, medför stora krav på deltagande och nationell förankring för att reformerna ska kunna genomföras på ett hållbart sätt.

Det är också klart att det har funnits betydande interna motsättningar hos respektive part. Detta är särskilt tydligt på regeringssidan där delar av Arenapartiet ser fredsavtalet som något utifrån påtvingat.

EL SALVADORS FREDSAVTAL

Fredsavtalet är mycket omfattande och är formulerat som en reformagenda som lägger grunden för nationell försoning och landets demokratisering och modernisering. Följande områden omfattas av avtalet:

- Demobilisering av FMLN och dess omvandling till politiskt parti
- Minskning och omstrukturering av försvarsmakten
- Inrättandet av en civilstyrd poliskår att ersätta de gamla och militärt styrda poliskåren
- Reformering av valsystemet
- Reformering av rättsväsendet och inrättandet av en ombudsman för mänskliga rättigheter
- Inrättandet av en sanningskommission
- Skapandet av ett forum för nationellt samråd och samförståndsbyggande kring ekonomiska och sociala frågor
- Integrering av gerilla- och regeringssoldater i samhällslivet, bland annat genom tilldelning av jordbruksmark

Förutom detta enades parterna om att ge FN mandat att verifiera avtalets efterlevnad och att mobilisera och samordna internationellt bistånd för avtalets genomförande.

SVENSKT STÖD FÖR FREDSAVTALETS GENOMFÖRANDE I EL SALVADOR

Demobilisering och integrering av tidigare stridande:

Sida stödde nödhjälp i form av tillfälliga bostäder, livsmedel och grundläggande hälsovård. Här ingick även yrkesutbildning, specialhälsovård, utdelning av jordbruksmark och byggande av bostäder.

Samtidigt som insatserna syftade till att göra det attraktivt att välja den civila banan och avstå från fortsatt väpnad verksamhet var det viktigt att inte gynna de före detta soldaterna för mycket – särskilt i förhållande till den fattiga landsbygdsbefolkningen. Stödet kom därför att inbegripa även andra grupper.

Integrering av återvändande flyktingar:

I samverkan med UNHCR och svenska Diakonia gavs stöd till bostadsbyggande och lokala utvecklingsprojekt. Även internflyktingar omfattades av stödet.

Valprocessen:

Det svenska stödet var betydande och omfattade många olika aspekter av valprocessen.

Sverige bidrog till den internationella valobservationen och till valmyndighetens förberedelser och genomförande av valet 1994. UNHCR fick stöd för att utfärda identitetshandlingar – en grundförutsättning för valdeltagande.

Enskilda organisationers insatser för väljarutbildning fick också stöd. Ambitionen med det svenska stödet var att bidra till att skapa lika möjligheter för alla röstberättigade att delta i valprocessen. Särskilt valet 1994 – de första genuint pluralistiska valen i landets historia – sågs som en viktig värdemätare inför fredsprocessens fortsättning.

Rättsväsendet och respekten för mänskliga rättigheter:

Den av fredsavtalet skapade civila poliskåren fick stöd dels med utrustning, dels genom att svenska polisinstruktörer undervisade vid den nyinrättade polisskolan. De flesta polisinstruktörer var utländska då befintliga, nationella lärare uppfattades som historiskt belastade.

Sanningskommissionen, inklusive dess förberedelser och efterarbete gavs svenskt stöd. Sida gav också ett betydelsefullt stöd till den nyinrättade ombudsmannen för mänskliga rättigheter och till enskilda organisationer verksamma med kartläggning av övergrepp mot de mänskliga rättigheterna och påverkansarbete.

Ett genomgående drag har varit att de konkreta biståndsinsatserna och svensk diplomati agerat ömsesidigt stärkande. Biståndet har skapat möjlighet till och givit legitimitet åt en diplomatisk dialog vilken i sin tur har bidragit till att skapa förutsättningar för biståndets genomförande.

Fredsprocessen har en rad inneboende motsättningar och risker men den utgör samtidigt en unik historisk och politisk kontext där en rad positiva omständigheter, under en begränsad tidsperiod, skapar exceptionella möjligheter för internationellt bistånd. Det är medvetenheten om detta som har varit vägledande för det svenska biståndet till El Salvador.

Stora delar av det internationella givarsamfundet har ställt om sitt bistånd för att backa upp fredsavtalen. Det gäller särskilt Sverige, några andra bilaterala givare och FN-systemet. USAs samarbete har också förändrats, om än långsamt.

Däremot har stora och tongivande aktörer som de multilaterala bankerna varit dåliga på att anpassa sina insatser till fredsavtalens krav. I en situation där fredsavtalen till stora delar fortfarande inte har konkretiserats har bankerna ofta valt att ensidigt lyssna på regeringssidan och missat det angelägna i att stärka nationellt samförstånd.

De viktiga insatser som gjordes av svensk diplomati under förhandlingsprocessen för att skapa dialog och mötesplatser för parterna

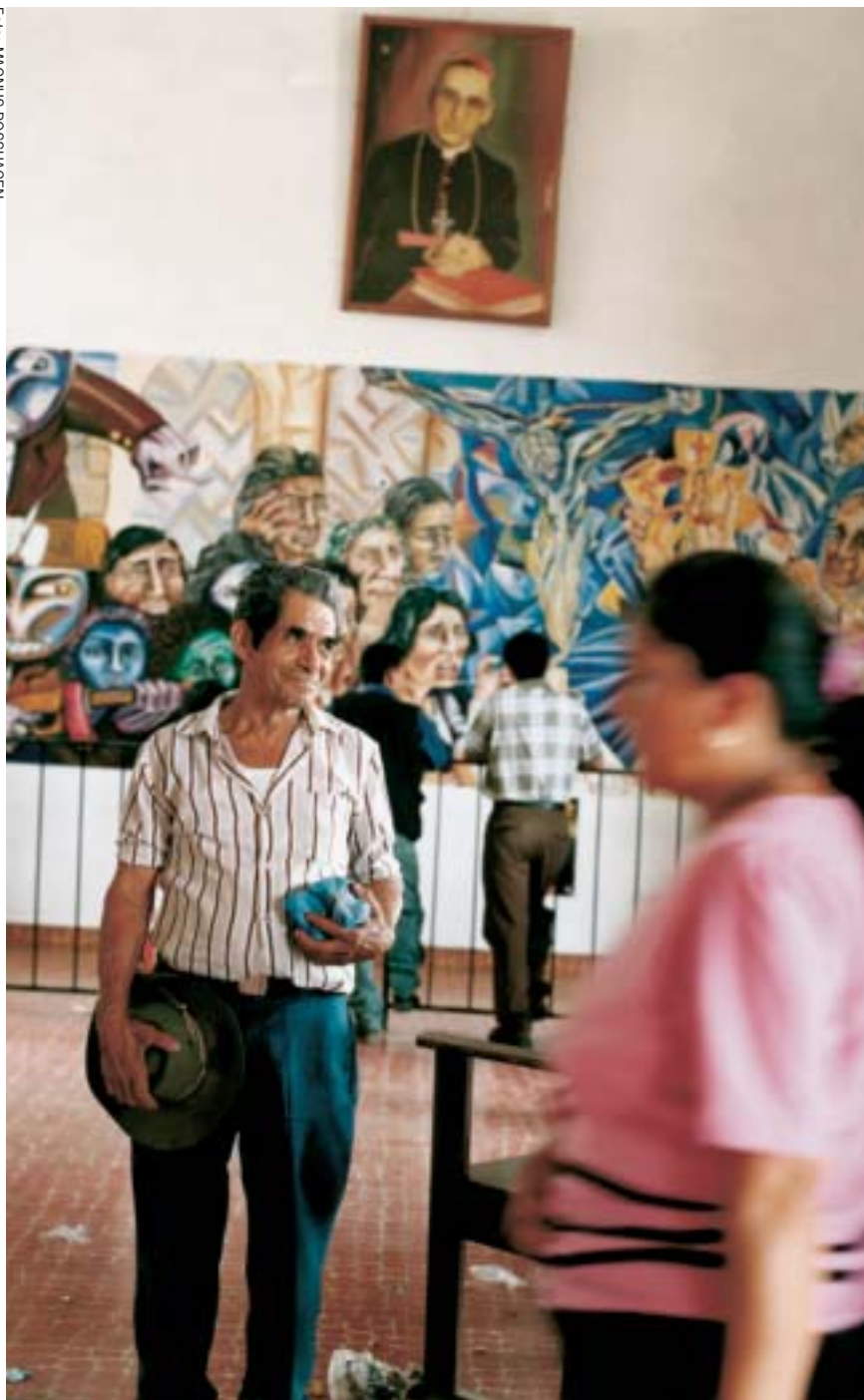
kom, från 1992, att kompletteras med ett omfattande bistånd som till övervägande del var inriktat på att stödja fredsavtalens genomförande.

Under de första fyra åren, då FNs verifieringsmission Onusal (senare Minusal) fortfarande var aktiv och en konkret tidsplan för fredsavtalens genomförande fanns, gavs den största delen av det svenska stödet genom FN-systemet, i synnerhet UNDP. Efter hand som fredsagendan blev mindre tydlig gavs en ökande del av stödet till svenska och lokala enskilda organisationers initiativ.

Freden det viktigaste

Fredsavtalet har alltsedan det undertecknades 1992 varit det svenska biståndets viktigaste ledstjärna. I takt med att FN-systemets ledande roll minskat och fredsavtalets prioriteringar i sjunkande grad reflekterats i regeringens politik har det svenska biståndet delvis funnit nya vägar. Insatserna för stärkande av folkligt deltagande och demokrati på lokalplanet har ökat.

Det som givits fortsättning och som har koppling till fredsavtalets kärna har varit den civila polis-

I tolv år varade inbördeskriget i El Salvador. Under den tiden miste 80 000 människor livet. En av dem var landets ärkebiskop, Oscar Romero, som kom att bli betraktad som en av landets verkliga martyrer. Här finns hans porträtt och en muralmålning till minne av offren.

kåren, ombudsmannen för mänskliga rättigheter och enskilda organisationer som arbetar för att främja mänskliga rättigheter.

Fredsavtalet har genomförts delvis. Avsaknaden av väpnad konflikt, krigsmaktens omvandling, den nya civila poliskåren, den förbättrade respekten för mänskliga rättigheter och den ökade politiska pluralismen är alla ovedersägliga förbättringar.

Det kvarstår dock en rad hot mot en fortsatt fredlig och demo-

kratisk utveckling. Den höga våld- och brottsnivån i kombination med alltjämt olösta problem inom rättsväsendet framstår som särskilt olycksbådande.

En annan olöst fråga från fredsavtalen är valsystemet vilket endast delvis har reformerats. Därtill bör läggas en kvarvarande ekonomisk och social ojämlikhet och sårbarhet. ●

GUATEMALAS FREDSAVTAL

Fredsavtalen innehåller följande områden:

- Respekt för mänskliga rättigheter och stärkandet av institutioner för mänskliga rättigheter
- Återbosättning för flyktingar
- Inrättande av en sanningskommission
- Urbefolkningens identitet och rättigheter
- Socioekonomiska aspekter och jordfrågan
- Stärkandet av det organiserade civila samhället och ny definition av arméns roll
- Integrering av gerillamedlemmar i samhället och omvandling av URNG till politiskt parti
- Reform av grundlag och valsystem
- Avtal om genomförande, uppfyllande och verifiering av samtliga ingångna avtal

Guatemala

– de utestängda blir aktörer

EFTER ETT ÅRTIONDE med en reformvänlig demokratiskt vald president, genomförde en grupp exilguatemalaner med stöd från USA en statskupp 1954. Kuppen blev starten på mer än tre decenniers militärstyre. Förtrycket och den ojämlika fördelningen av landets resurser skapade grogrund för en gerillarörelse som började verka på 1960-talet.

Inbördeskriget i Guatemala kom att vara i 36 år och skördade mer än 150 000 dödsoffer, 50 000 försvann och över en miljon tvingades på flykt. De flesta övergrepp riktades mot urbefolkningen på landsbygden. I sanningskommissionens rapport talas det om folkmord.¹

Esquipulasavtalen, tillträdet av en demokratiskt vald regering 1986 samt internationella påtryckningar, skapade förutsättningar för att påbörja förhandlingar mellan regeringen och gerillan URNG (*Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca*).

Fredsförhandlingarna pågick under tio år med varierande intensitet. Framsteg gjordes i samband med det kalla krigets slut. Den internationella uppmärksamheten på urbefolkningens situation ökade efter att Rigoberta Menchu fått Nobels fredspris 1992. Men det var först vid regeringsskiftet 1996 som fredsförhandlingarna fick en ny dynamik.

Esquipulas- och Cifrefcaprocesserna lade grunden för en ökad dialog mellan olika aktörer i Guatemala. Även om de formella fredsförhandlingarna hölls mellan regeringen och gerillan bidrog olika sektorer från det organiserade civila samhället via olika fora, som CNR (*Comisión Nacional de Reconciliación*) och ASC (*Asamblea de*

la Sociedad Civil), med konkreta underlag till innehållet i fredsavtalen. Detta dialogarbete fick stöd via svenska enskilda organisationer och bidrog till att bredda deltagandet i fredsförhandlingarna.

Cifrefcaprocessen ledde bland annat till avtal som reglerade flyktingåtervändandet. Genom den svenska enskilda organisationen Diakonia stödde Sverige intern- och externflyktingarnas egna organisationer för att garantera dessa gruppers inflytande och deltagande i frågor rörande återbosättning och integrering av flyktingar.

Tolv delavtal undertecknades

Under fredsförhandlingarna medverkade Sverige till dialog mellan parterna genom att underlätta och möjliggöra URNGs deltagande i förhandlingarna. Sverige gav även stöd till internationella utbyten mellan militärer och mellan företagarsektorn och fackliga organ.

Mellan 1994 och 1996 undertecknades sammanlagt tolv delavtal som tillsammans utgör fredsavtalet. I den första överenskommelsen ombads FNs generalsekreterare att utse en representant för att övervaka de fortsatta förhandlingarna och komma med förslag för att påskynda processen. FN hade därmed ett mandat att aktivt delta i fredsförhandlingarna. Det sista delavtalet skrevs under i december 1996.

Efter fredsavtalets undertecknande bildades en fredskommision (*Comisión de Acompañamiento*) med representation av regeringen, URNG, några prominenta guatemalaner och FNs mission för verifiering av fredsavtalet, Minugua. Kommissionen är ett forum för att lösa problem kring genomförandet

av fredsavtalet och dess arbete får internationellt stöd från bland annat Sverige.

Minugua finns sedan 1994 i Guatemala och inrättades nästan två år innan de slutgiltiga fredsavtalen undertecknades, vilket är innovativt för en fredsmission. Minugas mandat är att följa upp de olika delarna av fredsavtalen, inklusive sanningskommissionens rekommendationer. Sverige har varit en av FN-missionens viktigaste finansiärer.

Fredsavtalen i Guatemala utgör en nationell plattform för strukturella samhällsreformer. Avtalen är omfattande och när den ursprungliga tidsplanen löpte ut i december 2000 var en dryg tredjedel av avtalen uppfyllda. Enligt den nya tidsplanen ska samtliga förändringar som fastställs i fredsavtalen ha genomförts 2004. Fredsavtalen utgör grunden för Sveriges utvecklingssamarbete med Guatemala.

Sverige har, tillsammans med det internationella givarsamfundet, givit ett aktivt stöd till fredsförhandlingarna, avtalens genomförande och uppföljning. Efter fredsavtalen ändrade Sverige i likhet med många andra givare inriktning på utvecklingssamarbetet med Guatemala, från ett humanitärt bistånd med fokus på mänskliga rättigheter, till ett mer långsiktigt stöd för att befästa freden och fördjupa demokratin.

Dramatiska framsteg

Flyktningåtervändande, demobilisering och sanningskommissionens arbete har genomförts med betydande svenskt stöd och goda resul-

tat. Integrering av återvändande flyktingar och demobiliserade soldater i samhället har lidit av stora förseningar på grund av bristande politisk förankring och samsyn mellan aktörerna.

Freds- och demokratiseringsprocessen i Guatemala har varit långsam, samtidigt som framstegen är dramatiska jämfört med den tidigare situationen. Fredsavtalen och det internationella utvecklingssamarbetet har varit avgörande för att främja urbefolkningens deltagande. För första gången i historien kunde representanter för urbefolkningen möta regeringen vid förhandlingsbordet.

Men mycket kvarstår att göra och det finns en betydande risk att processerna avstannar om inte freden och demokratin resulterar i ekonomiska förbättringar för folkflertalet. De parter som undertecknade fredsavtalen är i dag mycket försvagade. Det talas om att fredsavtalen saknar föräldrar. En försvagning och splittning har också skett bland flera av de organisationer från civila samhället som aktivt bidrog till fredsförhandlingarna. Många av dessa organisationer har misslyckats i att hitta en ny roll i fredstid. ●

1. I enlighet med fredsavtalen tillsattes en sanningskommission, CEH (Comisión para el Esclarecimiento Histórico), som presenterade sin rapport 1999. Katolska kyrkan presenterade ett år tidigare sin rapport REMHI (Informe para la Recuperación de la Memoria Histórica), som innehåller en omfattande dokumentation av vittnesmål om brott mot de mänskliga rättigheterna under inbördeskriget. Båda dessa rapporter fastställer att Guatemalas befolkning, framför allt urbefolkningen, utsattes för oerhörda övergrepp och massakrer under krigsåren. Både CEH och REMHI har fått stöd från Sverige.

SÅ HAR SVENSKT STÖD KANALISERATS I GUATEMALA

Sveriges stöd till fredsprocessen har främst kanaliserats via FN-systemet och svenska enskilda organisationer:

- Via UNHCR gav Sverige stöd till flyktningåtervändande och utfärdandet av id-handlingar för återvändande flyktingar.
- Via UNDP gav Sverige ett omfattande stöd till reformering av rättssektorn, integrering av återvändande flyktingar och demobiliserade soldater, kvinno- och urbefolkningsorganisationer, lantmäteriarbete samt stöd till de statliga institutioner med ansvar för fredsavtalens genomförande.
- Via Minugua gavs stöd till den nya civila poliskåren samt till parlamentet för dess arbete med att ta fram lagförslag i enlighet med fredsavtalen.
- Genom Organisationen för amerikanska stater, OAS, stöddes insatser för konflikthantering och dialog mellan regeringen och det organiserade civila samhället.
- Sverige stödde Kristna Fredsrörelsen, som bidrog med internationell närvaro i form av volontärer i återvändarbyar. Ett samarbete mellan UNDP, FNs volontärprogram UNV, och Forum Syd inleddes där svenska och guatemalanska volontärer placerades i organisationer och statliga institutioner med direkt koppling till fredsavtalens genomförande, särskilt på lokal nivå.

Nicaragua

– fred trots utdragna förhandlingar

1980-TALET VÄPNADE konflikt i Nicaragua var omfattande och – skulle det visa sig – det krävdes en lång process för att släcka den. Som mest uppskattas att contrasgerillan uppgick till 20 000 man, vilket är fler än någon annan gerillagrupp i Centralamerika och Colombia lyckats samla.

Esquipulasavtalen innebar för Nicaraguas del ett åtagande om att organisera fria val och att söka en förhandlingslösning på den inhemska konflikten.

Till skillnad från El Salvador och Guatemala ägde förhandlingarna inte rum i ett samlat format, utan i olika skeden och med olika parter inblandade. Förhandlingar mellan den sandinistiska regeringen och den politiska oppositionen inleddes 1988 och ledde fram till att allmänna val hölls 1990.

Valet resulterade i en oväntad förlust för sandinisterna, som med kort varsel och i oplanerade former fick överge regeringsmakten. Efter valet slöts ett hastigt avtal mellan sandinisterna och den tillträdande regeringen om hur övergången skulle hanteras.

Splittrat deltagande

Den nicaraguanska oppositionens militära gren – den USA-stödda contrasgerillan – deltog inte i de politiska förhandlingar som ledde fram till valet och det senare avtalet. På viktiga punkter ifrågasatte man dem. Förhandlingar inleddes mellan sandinistregeringen och contras redan 1987 men resulterade aldrig i några fungerande överenskommelser.

Valet 1990 genomfördes därför medan contras var aktiva och det var först den tillträdande icke-sandinistiska regeringen som slöt ett

demobiliseringsavtal. I dessa förhandlingar deltog i sin tur inte sandinisterna, som i delar ifrågasatte förhandlingsresultatet.

I praktiken kom också dessa demobiliseringsavtal att fungera endast styckevis, och krävde ständigt förnyade förhandlingar sedan demobiliserade soldater åter tagit till vapen.

Dessa nybildade väpnade grupper kom med tiden alltmer att få karaktären av mer eller mindre isolerade rövarband snarare än politiskt motiverade rörelser. De tidigare contrasdominerade norra delarna av Nicaragua fortsatte att präglas av våld och laglöshet.

Ett högt humanitärt pris betalades i form av ständigt återkommande strider, kidnappningar, mord och utpressning. Det är först mot slutet av 1990-talet som man kan tala om att det rådde fred i området.

Under 1990-talet genomgick Nicaragua en övergångsperiod på flera avgörande plan; landet stod inför de samtida utmaningarna att gå från krig till fred, att få till stånd en fungerande marknadsekonomi och att upprätta ett demokratiskt system accepterat av alla politiska krafter i landet. Sett i ljuset av det svåra utgångsläget 1990 måste det konstateras att viktiga framsteg har gjorts inom alla dessa områden, svåra bakslag till trots.

Nicaragua skiljer sig från El Salvador och Guatemala inte bara i det otydliga förhandlingsformatet, de mindre långtgående avtalen och den utdragna demobiliseringen, utan också i avsaknaden av en internationell verifieringsinstans.

Det var OAS, snarare än FN, som gavs en roll i att övervaka demobiliseringen, men inte med

samma tydliga mandat som för FN i grannländerna.

USAs roll i konflikten

De fredsavtal som slöts hade inte den bredd eller uppslutning som gjorde dem till en given referenspunkt i den fortsatta processen. Det internationella samfundet kom därför aldrig på samma sätt som i de andra centralamerikanska länderna att spela en roll som garant för freden.

Det faktum att USA var så djupt indragen i konflikten var en komplicerande faktor som säkert

bidrog till att FN inte kom att få en stark roll i fredsprocessen.

Oberoende analyser som jämfört fredsprocesserna i El Salvador och Nicaragua har pekat på det internationella samfundets mer begränsade roll i Nicaragua som en faktor som förklarar en del av den processens svårigheter.² ●

2. O'Shaughnessy L.N. och Dodson M. (1999), Political Bargaining and democratic Transitions: A Comparison of Nicaragua and El Salvador, Journal of Latin America Studies 31, 99-127.

Yanire Hoot arbetar i nordöstra Nicaragua. I hennes uppdrag som fredscommissionär ingår att bistå det lokala civilsamhället att medla och dämpa konflikter. Här tillsammans med polischefen Rodolfo Amador i staden Waslala.

BISTÅND OCH DIPLOMATI FÖR ATT FRÄMJA FRED I NICARAGUA

- Sverige hade ett omfattande bilateralt utvecklingssamarbete med Nicaragua redan under 1980-talet, med tonvikt på de produktiva sektorerna, så som skog, gruvor och jordbruksproduktion. Detta bistånd hade inte utformats eller motiverats utifrån ett konfliktperspektiv, utan betonade snarare värnandet av landets oberoende i den allt djupare konflikten med USA. Från europeisk sida, inte minst från Sverige, gjordes diplomatiska ansträngningar för att främja en fredlig lösning på konflikten.
- Under 1990-talet ändrade det svenska utvecklingssamarbetet inriktning för att stödja

övergångsprocessen. En stor del av samarbetet riktades till uppbyggandet av demokratiska institutioner och till stöd för ekonomiska reformer. Sverige kom även att ingå i en grupp av vänländer som tog på sig en dialog- och medlarroll när interna motsättningar hotade den fortsatta processen.

- Det svenska utvecklingssamarbetet med Nicaragua har under 1990-talet även omfattat insatser till stöd för lokal konfliktthantering i de delar av landet som fortsatte att präglas av våld.
- Ett framgångsrikt exempel är uppbyggnaden av lokala fredscommissioner – ett försök att

stödja det lokala civilsamhällets förmåga att medla och dämpa de lokala konflikterna. Stöd har också givits till uppbyggnaden av ett fungerande rättsväsende i dessa avlägsna delar av landet, bland annat i form av en lekmanakår till stöd för domarna.

- En särskild konfliktproblematik har gällt på atlantkusten, med sina historiska och etniska särdrag. Sverige har där, inom ramen för de konstitutionella reformerna för regional autonomi, bidragit till framväxten av regionala parlament och nybildade kommuner.

Colombia

– våldsspiralen fortsätter

COLOMBIA BESKRIVS SOM den äldsta demokratin i Latinamerika. Sedan 1957 har alla presidenter kommit till makten efter demokratiska val. Samtidigt har landet under mer än 50 år levt med ett inbördeskrig, med rötter i partipolitisk rivalitet, missnöje med jordbrukspolitiken, fattigdom, ojämlikhet, korruption och straffrihet.

Colombia präglas av politisk, ekonomisk, social och kulturell marginalisering av hela samhällssektorer. Detta har ibland tagit sig uttryck i direkt utrotning av exempelvis politiska fiender. Så har till exempel 3 000 politiker från vänsterpartiet Unión Patriótica dömts.

Trots konflikten rådde mellan 1960 och 1980 en relativ stabilitet i landet, framför allt i jämförelse med andra länder i regionen. Därefter har dock våldet, både det politiska och kriminella, stadigt ökat. Internflyktingproblematiken har förvärrats så till den grad att den påverkar grannländerna.

Vad gäller narkotikahandeln har Colombia gått från en situation där ett fåtal karteller dominerade till ett svårkontrollerat läge med en stor mängd involverade aktörer. Till det kommer att kokaodlingarna har brett ut sig i en sådan utsträckning att landet står för uppskattningsvis 80 procent av världens kokainproduktion.

Narkotikan finansierar kriget

De gerillagrupper som fortfarande är aktiva, FARC (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*) och ELN (*Ejército de Liberación Nacional*), bildades under 1960-talet. FARC har historiskt sett haft sitt stöd bland småbönder och har idag en utbredd geografisk närvaro i

Colombia. Numerärt uppgår FARCs styrkor till 16 000 – 18 000 man. ELN består av cirka 5 000 man med vapen. Båda grupperna finansierar sin verksamhet bland annat genom kidnappningar, utpressning och narkotikahantering.

Paramilitären, AUC (*Auto-defensas Unidas de Colombia*), har sina rötter i privata självförsvarsgrupper som på 1980-talet bildades av storgodsägare och andra personer med ekonomiska intressen av att motverka gerillan. AUC består idag av omkring 10 000 man och finansierar sin verksamhet med bland annat narkotikahantering. AUC anses ligga bakom 80 procent av de politiskt motiverade dödsfallen i landet, och de flesta tvångsflyttningar som lett till interflyktingströmmar. Det råder ingen tvekan om att paramilitären har verkat med arméns goda minne.

Ständiga övergrepp

Den väpnade konflikten i Colombia befinner sig i en ond cirkel, med sin egen logik, där det faktum att parterna själva kan finansiera kriget ger ytterligare bränsle till elden. Det är civilbefolkningen som får stå emellan. Stora delar av landsbygden tvingas leva med väpnade attacker, massakrer, kidnappningar och tvångsflyttningar. 30 000 personer dödas varje år, tio kidnappas varje dag, två miljoner har tvingats på flykt under de senaste tio åren och två miljoner – av en befolkning på drygt 40 miljoner – har lämnat landet.

Samtliga parter i den väpnade konflikten begår övergrepp mot de mänskliga rättigheterna och den internationella humanitära rätten. Avsaknaden av statliga institutioner

MÅLET ATT BLANDA IN FLER AKTÖRER I COLOMBIAS FREDSPROCESS

Det svenska utvecklingssamarbetets övergripande mål i Colombia är en förankrad fredsprocess som möjliggör att konfliktorsaker angrips och att hållbar fred skapas.

En landstrategi styr samarbetet mellan 2003-2007. I nuläget (oktober 2003) befinner sig Colombia i en fas av fortsatt väpnad konflikt med få utsikter till fredsförhandlingar. Biståndsinsatserna anpassas också därefter.

Ett nära samarbete mellan diplomati och utvecklingssamarbete är en grundläggande strategi för att stödet ska bli så effektivt som möjligt. Behovet av dialogskapande och mötesplatser är stort. Med målet att bredda dialogen och få fler involverade i processen, finansierar Sverige bland annat följande insatser:

- Katolska kyrkans försöningskommission som för dialog med de väpnade grupperna med målet att få till stånd mötesplatser mellan konfliktens parter.

- Den svenska arbetsmarknadens parter³ med motparter i Colombia. Seminarier kring arbetsmarknadspolitik där de colombianska parterna träffas och med svenska motparter utbyter erfarenheter om dialog, samverkan och förhandlingslösningar mellan stat, näringsliv och fackliga organisationer.
- Inter-American Dialogue's Colombiagrupp, som består av personer med kompetens inom konfliktthantering, fredsprocesser och diplomati. Gruppen arbetar för att främja dialog mellan fredsprocessens olika aktörer.
- Kvinnorörelse för fred, genom stöd till en av landets största kvinnorörelser med syftet att föra fram colombianska kvinnor, deras medverkan och inflytande i fredsprocessen.
- Fredsfond tillsammans med UNDP. Partnerskapsliknande, innovativt samarbete med UNDP för att ge stöd till och driva olika

insatser för att få igång fredsprocessen. Bland annat fredsansatser på regional nivå inom landet, demobilisering, alternativ till kokaodlingar och insatser för att förebygga rekrytering av ungdomar till de väpnade grupperna.

- Svenska enskilda organisationers verksamhet. Diakonia, men även Caritas och Civis, arbetar genom partnerorganisationer i Colombia för att göra olika delar av det civila samhällets organisationer hörda i den nationella debatten och inom påverkansarbetet för en fredlig lösning av konflikten. Ett specialarrangemang genom Forum Syd, liknande det i Guatemala, gör att kvalificerade svenska kandidater kan arbeta för United Nations Volunteers i Colombia.

3. Näringslivets internationella råd (NIR), LO och TCO.

i vidsträckta delar av landet bidrar till den utbredda laglösheten och strafffriheten.

Fredsförhandlingar har förts av och till, med varierande resultat. I det skede som den colombianska konflikten befinner sig är skydd av och respekt för mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt viktiga steg på vägen i en fredsprocess. Erfarenheterna från El Salvador och Guatemala visar behovet av att stärka mänskliga rättigheter tidigt i processen.

I Colombia sker detta genom stöd till internflyktingar via bland annat UNHCR, Internationella Röda korset ICRC och landets MR-ombudsmannainstitution. FNs högkommissarie för mänskliga rättigheter i Colombia får svenskt stöd, bland annat för att övervaka situationen för de mänskliga rättigheterna samt för rådgivning och utbildning av den colombianska staten.

Stöder internationell närvaro

Sverige arbetar medvetet för att stärka FN-systemets roll i Colombia. Detta har yttrat sig i stöd till FNs kontor för mänskliga rättigheter, UNHCR, FNs program för narkotikabekämpning UNDCP och generalsekreterarens särskilda råd-

givare för Colombia. Dessutom har Sverige valt att ingå i vängrupper som på nära håll följer förhandlingsprocesserna i syfte att kunna bidra till en framtida verifiering.

Konflikten i Colombia är långlivad och segdragen. De öppningar som skedde i början av 2002 förbyttes snabbt i en eskalerande konfliktsituation. Erfarenheterna från Centralamerikas fredsprocesser visar på nödvändigheten av uthållighet och kontinuerliga strategiska överväganden för att det svenska utvecklingssamarbetet ska kunna bidra till att påverka processen i positiv riktning.

Den svenska diplomatin och utvecklingssamarbetet behöver fortsätta agera tillsammans för att slå in kilar som påverkar processen i riktning mot en fredlig förhandlingslösning. Sveriges arbete genom FN-systemet, EU och de internationella finansieringsinstitutionerna är en viktig del i dessa ansträngningar. ●

Foto: MAGNUS ROSSHAGEN

Valfusk och uteblivna reformer ledde till inbördeskrig i El Salvador. Efter att fred slutits 1992 har flera val hållits. Men fortfarande återstår reformer av valsystemet för att villkoren i fredsavtalet ska vara uppfylla.

Foto: MAGNUS ROSSHAGEN

En viktig uppgift i Guatemala har varit att stödja återvändande flyktingar och skapa förutsättningar för att de ska integreras i samhället.

Foto: MAGNUS ROSSHAGEN

Julio Cesar Gonzalez arbetar med fredscommissionen i byn El Naranjo, Nicaragua. Uppgiften är att förebygga lokala konflikter.

Framtida utmaningar

I EN TID DÅ KONFLIKTLINJERNA förefaller att bli alltmer oförsonliga, med ett minskat utrymme för diplomati och förhandlingslösningar, är det angeläget att peka på framgångsrika exempel på konflikthantering. Internationellt engagemang, diplomati och utvecklingssamarbete kan tillsammans spela en viktig roll för att främja fred och demokratisk utveckling. Centralamerika är ett konkret exempel som förtjänar att på olika sätt belysas.

I den aktuella biståndsdebatten lyfts ofta partnerskapet med det "goda" landet fram som en slags idealbild för utvecklingssamarbetet; ett partnerskap baserat på en gemensam värdegrund som betonar demokrati, mänskliga rättigheter och fattigdomsbekämpning. Konfliktdrabbade länder i kris – svåra länder – befinner sig långt ifrån denna idealbild.

Erfarenheterna från Centralamerika visar att det är möjligt att vara partner till en process till förmån för fred, demokrati och utveckling. Denna skrift har visat att

ett strategiskt inriktat utvecklingssamarbete tillsammans med diplomatiska ansträngningar kan spela en viktig roll även under en pågående väpnad konflikt.

Ta fasta på lärdomarna

Sverige, som en del av det internationella samfundets ansträngningar, har spelat en viktig roll både under de svåra krigsåren och under de känsliga freds- och återuppbyggnadsprocesserna i Centralamerika. I dagens Colombia finns många lärdomar från Centralamerikas fredsprocesser att ta fasta på och vidareutveckla.

Utmaningarna är flera och berör bland annat Sveriges möjligheter att påverka och pröva nya former att samarbeta med FN, EU och de internationella finansieringsinstitutionerna. Ytterligare en utmaning handlar om att utveckla relationerna med det svenska civila samhället för att på ett än mer strategiskt sätt än tidigare arbeta med ett brett spektrum av colombianska aktörer till förmån för en fredlig lösning av konflikten. ●

Latinamerika är en konflikthärjad region. Blodiga inbördeskrig och interna väpnade konflikter har rasat i bland annat Nicaragua, El Salvador, Guatemala och Peru. Dagens Colombia lever sedan länge med en mycket allvarlig intern väpnad konflikt. Men det finns också flera positiva exempel på fredlig konflikthantering, bland annat i El Salvador och Guatemala. Genom ett strategiskt och nära samarbete har svensk diplomati och utvecklingssamarbete aktivt bidragit till dessa fredsprocesser.

Denna skrift presenterar Sveriges insatser i Centralamerika, liksom vad som idag görs för att främja en framtida fredsprocess i Colombia. Syftet är att lyfta fram lärdomar om hur Sverige som aktör kunnat bidra till fred och demokratisk utveckling.

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besök: Sveavägen 20
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-698 56 15
www.sida.se, info@sida.se